

GOETHE
MUINASJUTT

RUDOLF STEINER

GOETHE VAIMULAAD

SELLE AVALDUMINE
MUINASJUTUS
ROHELISEST MAOST
JA LIILIAST

GOETHE SALAJANE
ILMUTUS

3 LOENGUT

Original:
Goethe
Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten
Weimarer Ausgabe, 18. Band 1795

Rudolf Steiner
Goethes Geistesart in ihrer Offenbarung
durch seinen Faust und durch das Märchen
von der Schlange und der Lilie
GA Bibliographie-Nr. 22
Dornach/Schweiz
6. Auflage 1979

Ursprung und Ziel des Menschen
GA Bibliographie-Nr. 53
Dornach/Schweiz
2. Auflage 1981

Wo und wie findet man den Geist?
GA Bibliographie-Nr. 57
Dornach/Schweiz
2. Auflage 1984

© PreMark 2006
Tõlkinud Katrin Laiapea, Sander Varik
Toimetanud Anneli Piibar
Korrigeerinud Piret Bristol

ISBN 9985-9397-9-4

SISUKORD

Goethe *Muinasjutt*

Muinasjutt	9
----------------------	---

Rudolf Steiner *Goethe vaimulaad. Selle avaldumine* *muinasjutus rohelisest maost ja liiliast.* *Goethe salajane ilmutus*

Goethe vaimulaad. Selle avaldumine muinasjutus rohelisest maost ja liiliast	41
Goethe salajane ilmutus I Berliin, 16. veebruar 1905	53
Goethe salajane ilmutus II Berliin, 23. veebruar 1905	67
Goethe salajane ilmutus III Berliin, 24. oktoober 1908	81
Järelsõna eestikeelsele väljaandele	104
Märkused	107

GOETHE
MUINASJUTT

MUINASJUTT

Suure jõe ääres, mis oli äsjasest tugevast vihmast paisunud ja üle kallaste tõusnud, magas oma väikeses hütis päevapingest väsinuna vana paadimees. Keset ööd äratasid teda valjud hääled; ta kuulis, et rännumehed tahavad üle jõe pääseda.

Kui ta uksest välja astus, nägi ta kaldale kinnitatud paadi kohal värelemas kahte suurt virvatuld, kes kinnitasid talle, et neil olevat väga kiire ja et nad tahaksid juba teisel kaldal olla. Vanamees ei viivitanud, ta lükkas paadi kaldast lahti ning sõitis vilunult otse üle jõe, samal ajal kui võõrad mingis tundmatus, väga väledas keeles üksteisega sosistamisi rääkisid ja aeg-ajalt valjusti naerma pahvatasid, kareldes kord paadiservadel ja -pinkidel, kord paadipõhjas edasi-tagasi.

“Paat kõigub!” hüüdis vanamees. “Ja kui te nii rahutud olete, võib see ümber minna; istuge maha!” Sootulukesed hakkasid seepeale valjusti naerma, pilkasid vanameest ja olid veel rahutumad kui enne. Paadimees talus nende üleannetusi kannatlikult ning jõudis peagi teisele kaldale.

“Siin, teie vaeva eest!” hüüdsid reisijad ja kui nad end raputasid, kukkus niiskesse lootsikusse palju läikivaid kuldmünte. – “Taevas hoia, mida te teete!” hüüdis vanamees. “Te toote mulle suure õnnetuse kaela! Kui kas või üks kuldmünt oleks vette kukkunud, oleks jõgi, mis seda metalli ei salli, kohutavalt lainetama hakanud, paadi ja minu neelanud, ja kes teab, kuidas teie käsi oleks käinud. Võtke oma raha tagasi!”

“Me ei saa tagasi võtta midagi, mille me maha oleme raputanud,” andsid tulukesed vastuseks.

“Siis pean mina vaeva nägema,” sõnas vanamees kummardudes ja kuldmünte mütsi sisse korjates, “et need kokku korjata, kaldale viia ja maha matta.”

Virvatulukesed olid lootsikust välja hüpanud ja vanamees hüüdis: “Aga kuhu jääb siis minu tasu?”

“Kes kulda vastu ei võta, võib tasuta tööd teha!” hüüdsid virvatuled. – “Teadke siis, et mulle tohib tasuda ainult maiste viljadega.” – “Maiste viljadega? Me põlgame neid ega ole neid kunagi maitsnud.” – “Kuid ma ei saa teid enne minema lasta, kui olete lubanud, et toote mulle kolm kapsapead, kolm artišokki ja kolm suurt sibulat.”

Virvatulukesed tahtsid naljatledes jalga lasta, kuid tundsid end kummalisel kombel maa külge aheldatuna; see oli kõige ebameeldivam tunne, mida nad eales olid kogunud. Nad lubasid paadimehe nõudmise peagi täita. Too lasi neil minna ja lükkas paadi kaldast eemale. Ta oli juba kaugel, kui virvatuled talle järele hüüdsid: “Vanamees, kuule, vanamees! Me unustasime kõige tähtsama!” Kuid paadimees oli kaugel ega kuulnud neid. Ta oli jõe sama kallast pidi paadiga allavoolu triivinud. Sinna, mägisesse paika, kuhu vesi iialgi ei ulatanud, tahtis ta ohtliku kulla mätta. Kõrgete kaljude vahelt leidis ta tohutu kuristikku, poetas kulla sinna ning sõitis tagasi oma onni juurde.

Selles kuristikus magas ilus roheline madu, kelle langevate mündide kõlin unest äratas. Vaevalt silmas ta säravaid kuldtükke, kui ta need sedamaid himukalt alla neelas, otsides hoolikalt üles ka kõik mündid, mis olid kukkunud põõsastesse ja kaljupragudesse.

Vaevalt oli ta need alla kugistanud, kui ta tajus kõige meeldivamalt, kuidas kuld ta sisikonnas sulas ja kogu kehas laiali laotus; ning oma suureks rõõmuks märkas ta, et on muutunud läbipaistvaks ja helendavaks. Juba ammu oli ta kuulnud, et selline nähtus on võimalik. Kuna ta aga ei teadnud, kas helendus kestab kaua, siis ajasid uudishimu ja soov oma tulevikku kindlustada ta kaljudest välja, uurima, kes kulla sinna võis puistata. Ta ei leidnud kedagi. Seda toredam oli imetleda iseennast taimede ja põõsastiku vahel väänlemas ja seda veetlevat sära, mida ta värskes roheluses levitas. Kõik lehed olid kui smaragdide, kõik lilled kaunilt kirkastunud.

Asjatult roomas ta läbi mahajäetud tihniku; seda enam kasvas aga tema lootus, kui ta jõudis tasandikule ning silmas eemal sära, mis tema omaga sarnanes. “Lõpuks ometi leian ma endataolise!” hüüdis ta ja kiirustas sinnapoole. Ta ei hoolinud raskustest läbi soo ja roostiku roomates. Sest kuigi ta elutses kõige meelsamini kuivadel mägiaasadel, kõrgetes kaljupragudes, nautis lõhnavaid rohtusid ja kustutas janu õrnade kastepiiskade ning värskel allikaveega, oleks ta kalli kulla nimel ja imelise valguse lootuses kõike teinud.

Väsinult jõudis ta lõpuks niiske rabani, kus meie kaks sootulukest siin ja seal mänglesid. Madu tormas nende poole, tervitas neid ja rõõmustas, leides nood meeldivad härrased oma sugulased olevat. Tulukesed möödusid temast, kargasid tast üle ja naersid omal kombel. “Proua Sõtse,” ütlesid nad, “kuigi te olete horisontaalne, ei tähenda see midagi. Loomulikult oleme me vaid sära poolest sugulased, sest vaadake,” – nüüd ajasid mõlemad leegid, ohverdades kogu oma laiuse, end nii pikaks ja teravaks kui võimalik –, “kui kaunitult meid, vertikaalseid isandaid, see sihvakas pikkus rüütab. Ärge pange pahaks, armas sõbratar, kuid milline perekond saab sellega uhkustada? Senikaua kui virvatulukesed on olemas olnud, ei ole keegi neist eales istunud ega lamanud.”

Madu tundis end nende sugulaste juuresolekul väga ebamugavalt, sest niipea kui ta pea kõrgele ajas, tundis ta, et peab paigalt liikumiseks jälle allapoole kummardama, ja kui ta ennist tumedas metsatukas endale erakordselt meeldis, siis nende sugulaste juuresolekul tundus tema sära iga silmapilguga kahanevat. Ta kartis koguni, et see kustub lõplikult.

Segaduses olles päris ta kiiresti, ega härrased ei oska talle öelda, kust see särav kuld pärit on, mis äsja kaljukuristikku kukkus; tema arvab, et see oli kullavihm, mis taevast langes. Virvatuled naersid ja raputasid end nii, et nende ümber tantsiskles suur hulk kuldmünte. Madu kiirustas neid neelama. “Laske hea maitsta, proua Sõtse,” ütlesid kenad härrad, “me võime pakkuda veelgi rohkem.” Nad raputasid end veel paar korda nii kärmelt, et madu jõudis vaevu

hinnalise roa alla neelata. Tema sära suurenes silmnähtavalt ja ta hakkas tõepoolest imeliselt helendama, samal ajal olid virvatulukesed muutunud üsna kõhnaks ja väikeseks, kaotamata seejuures vähimatki oma heast tujust.

“Ma olen teile igavesti tänulik,” lausus madu peale söömist taas hinge tõmmates. “Paluge minult mida iganes. Kui see on minu võimuses, täidan teie soovi.”

“Tore!” hüüdsid sootulukesed. “Ütle meile, kus elab kaunis liilia? Vii meid nii ruttu kui võimalik kauni liilia lossi ja aeda! Me sureme kannatamatusest, kui ei saa end ta jalge ette heita.”

“Seda teenet,” vastas madu sügava ohkega, “ei saa ma teile kohe osutada. Ilus liilia elab kahjuks teispool vett.” – “Teispool vett! Ja meie laseme end sel tormisel ööl üle jõe tuua! Kui julm on jõgi, mis meid lahutab! Kas ei oleks võimalik vanameest tagasi kutsuda?”

“Te näeksite asjatult vaeva,” vastas madu, “sest kui te kohtaksitegi teda siinpool, ei võtaks ta teid paati. Ta võib kõiki siiapool tuua, kuid mitte kedagi teisele poole viia.” – “Kena lugu küll! Kas pole siis mingit muud moodust üle jõe saada?” – “Mõni on, kuid mitte praegusel hetkel. Ma ise võin härrased üle jõe viia, aga alles keskpäeval.” – “See on aeg, mil me parema meelega ei reisi.” – “Siis võite õhtul hiiglase varju peal üle vee sõita.” – “Kuidas see käib?” – “Vägev hiiglane, kes elab siin lähedal, ei suuda oma kehaga midagi teha. Ta käed ei jaksa õlekõrtki tõsta, ta õlad ei jõua reisipampu kanda; kuid tema vari suudab nii mõndagi, peaaegu kõike. Seepärast on ta päikese tõusu ja loojangu ajal kõige võimsam ja nii võib rändaja õhtuti tema varju turjale istuda; hiiglane läheneb siis vaikselt kaldale ja vari viib rändaja üle jõe. Kui te aga keskpäeva paiku tolles metsatukas viibite, kus tihnik tihedalt vastu kallast surub, siis võin mina teid üle viia ja ilusale liiliale esitleda. Kuid kui te keskpäevakuumust kardate, siis otsige vastu õhtut tollest kaljusopist hiiglane üles, ta on kindlasti lahkelt valmis teid aitama.”

Noorhärрад eemaldusid kerge kummardusega ja madu oli rahul neist lahti saades. Osalt seepärast, et ennast oma säras imetleda,

osalt selleks, et rahuldada uudishimu, mis teda juba pikemat aega kummaliselt vaevas.

Kaljupragudes, kus ta tihti edasi-tagasi roomas, oli ta ühes paigas avastanud midagi eriskummalist. Sest kuigi ta oli sunnitud roomama läbi nende sügavike ilma valguseta, suutis ta esemeid tunde abil siiski üsna hästi eristada. Kõikjal oli ta harjunud leidma looduse ebakorrapärist loomingut. Kord väänles ta läbi suurte kristallhammastike, kord tajus ta puhta hõbeda jõhve ja konkse ning tõi ühe või teise kalliskivi endaga kaasa valguse kätte. Kuid oma suureks imestuseks oli ta ühes, igast küljest suletud kaljus tundnud esemeid, mis reetsid inimese kujundavat kätt. Siledaid seinu, mida mööda ta üles roomata ei suutnud, teravaid, korrapäraseid servi, kaunilt voolitud sambaid ja – mis talle kõige kummalisem näis – inimeste kujusid, mille ümber ta korduvalt oli väändunud ja mida ta pidas pronksiks või ülimalt poleeritud marmoriks. Kõik need kogemused tahtis ta nüüd lõpuks nägemismeelega kokku võtta, et leida kinnitust sellele, mida kõigest oletas. Ta uskus, et suudab nüüd iseenese säruga valgustada seda imeilusat maa-alust võlvistikku ja lootis lõpuks täielikult tundma õppida neid eripäraseid esemeid. Ta kiirustas ning leidis tuttavalt teel peagi lõhe, mille kaudu oli harjunud sellesse pühapaika hiilima.

Jõudnud kohale, vaatas ta uudishimulikult ringi ja kuigi ta sära ei suutnud valgustada kõiki asju rotundis, muutusid lähimad esemed piisavalt nähtavaks. Hämmastuse ja aukartusega vaatas ta üles, särava seiniorva poole, kuhu oli asetatud ühe auväärse kuninga puhtast kullast kuju. Mõõtudelt oli kuju inimesest suurem, vormi poolest aga kujutas see pigem väikest kui suurt meest. Tema kaunist keha rüütas lihtne mantel ja tema juukseid hoidis koos tammepärg.

Vaevalt jõudis madu seda auväärset kuju silmitseda, kui kuningas rääkima hakkas ja küsis: “Kust sa tuled?” – “Kuristikest, kus elab kuld,” vastas madu. – “Mis on kaunim kui kuld?” küsis kuningas. – “Valgus,” lausus madu. – “Mis on kosutavam kui valgus?” päris kuningas. – “Vestlus,” vastas madu.

Ta oli juttu ajades kõrvale piilunud ja järgmises orvas teist suurepäraselt kuju silmanud. Seal istus hõbedane kuningas, pikk ja kõhn; ta keha oli kaetud kaunistatud rüüga, kroon, vöö ja valitsuskepp ehitatud kalliskividega; tema ilmes olid rõõm ja uhkus ning tundus, et ka tema soovib rääkida, kui korraga lõi tume viir marmorseinale helendama ja tõi kogu templisse meeldiva valguse. Selles valguses nägi madu kolmandat kuningat. Too oli vasest. Võimas kuju istus, toetudes nuiale; ta oli ehitatud loorberipärjaga ning sarnanes pigem kivikalju kui inimesega. Madu tahtis ümber pöörata, et vaadelda neljandat kuningat, kes oli temast kõige kaugemal, kuid helendav marmorviir sähvatas nagu välg ja kadus, ning kaljusein avaness.

Mao tähelepanu köitis keskmist kasvu mees, kes sealt välja astus. Ta oli riides nagu talupoeg ja kandis käes väikest laternat, mille tasast leeki oli meeldiv vaadata, ja mis imelisel kombel, ilma ühtegi varju heitmata, valgustas kogu võlvistikku.

“Miks sa tuled nüüd, kui meil on valgus olemas?” küsis kuldne kuningas. – “Te teate, et pimedust ei tohi ma valgustada.” – “Kas minu riik lõppeb?” küsis hõbedane kuningas. – “Hiljem või ei ealeski,” vastas vanamees.

Valjul häälel päris vasest kuningas: “Millal ma üles tõusen?” – “Varsti,” vastas vanamees. – “Kellega pean ma ühinema,” küsis kuningas. – “Oma vanemate vendadega,” sõnas vanamees. – “Mis saab noorimast vennast?” päris kuningas. – “Tema võtab istet,” vastas vanamees.

“Ma ei ole väsinud,” hüüdis neljas kuningas kareda, kogeleva häälega.

Sellal, kui nood rääkisid, oli madu templis vaikselt ringi hiilinud, kõike silmitsenud ja vaatles nüüd neljandat kuningat lähemalt. Too seisis, toetudes sambale, ja tema aukartustäratav kuju oli pigem kohmakas kui ilus. Ainult metalli, millest see oli valatud, ei olnud lihtne ära tunda. Lähemalt vaadates oli see segu kolmest metallist, millest olid tehtud tema vennad. Kuid tundus, et valamisel ei olnud

need materjalid päris ühte sulanud – kuldsed ja hõbedased viirud jooksid korrapäratult läbi vaskse massi ja andsid kujule ebameeldiva ilme.

Vahepeal ütles kuldne kuningas mehele: “Mitut saladust sa tead?” – “Kolme,” vastas vanamees. – “Milline on neist tähtsaim?” küsis hõbedane kuningas. – “Ilmne,” vastas vanamees. – “Kas avaldad selle meilegi?” küsis vaskkuningas. – “Niipea kui tean neljandat saladust,” vastas vanamees. – “Mis see minusse puutub,” pomises kokkusulatatud kuningas omaette.

“Mina tean neljandat saladust,” sõnas madu, lähenes vanamehele ja sosistas tallele midagi kõrva. – “Aeg on käes!” hüüdis vanamees võimsal häälel. Tempel kajas vastu, metallist skulptuurid helisesid ja samal silmapilgul kadus vanamees lääne ning madu ida suunas ja mõlemad läbisid suure kiirusega kaljulõhed.

Kõik käigud, millest vanamees läbi sammus, täitusid tema taga otsekohe kullaga, sest ta laternal oli imepärane võime muuta kõik kivid kullaks, puidu hõbedaks, surnud loomad kalliskivideks ja hävitada kõik metallid. Selleks aga, et seda teha, pidi latern täiesti üksi helendama. Kui tema kõrval oli teine valgus, heitis ta ainult ilusat heledat sära ja kosutas alati kõike elavat.

Vanamees astus oma hurtsikusse, mis oli ehitatud mäe külge, ja leidis oma naise kurvana eest. Naine istus tule ääres ja nuttis lohutamalt. “Kui õnnetu ma olen!” hüüdis ta. “Ma ei oleks tohtinud sind täna minema lasta!” – “Mis siis lahti on?” küsis vanamees rahulikult.

“Vaevalt olid sa lahkunud,” ütles naine nuuksudes, “kui kaks tormakat rändurit ukse taga seisid. Ettevaatamatult lasin ma nad sisse, nad paistsid olevat kenad, ausad inimesed. Rietatud olid nad kergetesse leekidesse, neid oleks võinud pidada virvatulukesteks. Niipea kui nad olid majja astunud, hakkasid nad mind häbitul kombel meelitama ja muutusid nii pealetükkivaks, et mul on häbi sellele mõeldagi.”